

УДК 327-025.12:33.012.8-045.45[(4-191.2+4-11:477)
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.35>

Д. А. Сех

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2963-587X>

аспірантка

Львівського національного університету імені Івана Франка

ІНФРАСТРУКТУРНІ ПРОЄКТИ МІЖМОР'Я ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЮ ЄВРОПОЮ

Постановка проблеми. Ефективна інтеграція України в європейський економічний простір є стратегічним завданням, особливо в умовах сучасних геополітичних викликів. Ініціатива трьох морів (Тримор'я) пропонує унікальну платформу для регіональної співпраці, спрямовану на розвиток транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури між країнами Центрально-Східної Європи. Україна, яка не є членом Європейського Союзу, але має статус партнера ініціативи, стикається з необхідністю адаптації своєї інфраструктури до стандартів ЄС, що одночасно відкриває значні можливості для економічного зростання та інтеграції.

Проблема полягає в недостатньому залученні України до проєктів ЗСИ, попри її географічну та логістичну значущість. Транспортні коридори, такі як Via Carpathia та Rail Baltica, LNG-термінали та цифрові ініціативи є ключовими інструментами, здатними посилити зв'язки України з країнами ЄС. Проте їх потенціал для України поки використовується обмежено.

Розробка науково обґрунтованих підходів до інтеграції України в інфраструктурні проєкти Тримор'я має як теоретичне, так і практичне значення. Зокрема:

– Наукове значення полягає в аналізі можливостей трансформації інфраструктури України для підвищення її економічної конкурентоспроможності та геополітичної ваги.

– Практичне значення полягає в розробці рекомендацій для державної політики, спрямованої на поглиблення співпраці з країнами ЗСИ у транспортній, енергетичній та цифровій сферах.

Таким чином, дослідження цієї теми є актуальним з огляду на потребу підвищення ролі України у регіональній взаємодії, забезпечення енергетичної безпеки, розширення ринків збуту та підвищення інфраструктурної взаємодії з Європою.

Аналіз останніх досліджень. У наукових і аналітичних публікаціях значна увага приділяється історичним передумовам створення Ініціативи трьох морів, ролі Польщі та країн Балтії у формуванні регіональної взаємодії (Зеленюк Х., Семенова І.). Також розглядаються конкретні інфраструктурні проєкти, такі як Rail Baltica, Viking Train та LNG-термінали (Дуймович К., Беліщук Б.).

Однак недостатньо досліджено: роль України як потенційного партнера ЗСИ з урахуванням її географічного положення та інфраструктурних можливостей;

механізми адаптації української інфраструктури до стандартів країн-членів ЗСИ;

ризики та бар'єри, зокрема політичні та економічні, які можуть ускладнювати інтеграцію.

Ці аспекти залишаються актуальними для дослідження та створюють наукове підґрунтя для даної статті.

Вирішення цієї проблеми має як наукове, так і практичне значення, оскільки сприяє інтеграції України в європейський економічний простір, що є ключовим пріоритетом державної стратегії розвитку.

Метою статті є аналіз інфраструктурних проєктів Ініціативи трьох морів та оцінка їхнього потенціалу як інструменту економічної інтеграції України з країнами Центрально-Східної Європи.

Виклад основного матеріалу. Тримор'я, або Ініціатива трьох морів (Балто-Адріатично-Чорноморська ініціатива), є міжнародним об'єднанням, яке включає 12 держав-членів Європейського Союзу. Ця ініціатива має багатомірний характер, охоплюючи геополітичні, інфраструктурні та економічні аспекти співпраці. Назва проєкту відображає географічне розташування країн-учасниць, що мають вихід до Балтійського, Адріатичного та Чорного морів. Територія цих держав становить 29% площі ЄС (приблизно 1,21 млн км²), їхнє населення налічує близько 112 мільйонів осіб, що відповідає 25% населення Євросоюзу, а їхній сукупний внесок у ВВП ЄС складає близько 19%.

Ініціатива була офіційно започаткована у серпні 2016 року під час саміту в хорватському місті Дубровник. Учасники прийняли декларацію про співпрацю в економічній сфері, яка включає ключові напрями, такі як енергетика, транспорт, інфраструктура та цифровий зв'язок. Президент Польщі Анджей Дуда охарактеризував Тримор'я як нову концепцію, спрямовану на зміцнення єдності та згуртованості Європи[3].

Концепція інтеграції країн Центрально-Східної Європи поступово формувалася ще у XIX столітті, в період, коли Річ Посполита втратила свою

державність. Ідея відновлення польської держави була поширена серед поляків, однак не знаходила підтримки серед українців та білорусів, що стало однією з причин поразок польських повстань проти Російської та Австрійської імперій. На зміну прагненням відновлення втрачених територій прийшла концепція створення рівноправного союзу незалежних національних держав, які раніше входили до складу Речі Посполитої.

Маршал Польщі Юзеф Пілсудський розробив ідею Міжмор'я, яка отримала дві концептуальні форми. Перша передбачала створення союзу Польщі, України, Білорусі та Литви, однак втратила актуальність після советсько-польської війни. Друга версія Міжмор'я включала розширення союзу за рахунок балтійських держав, Чехословаччини, Угорщини, Румунії та Югославії. Згодом міністр закордонних справ Польщі Юзеф Бек спробував реалізувати союз із Угорщиною, Румунією та Італією, проте ці плани були зірвані початком Другої світової війни та подальшою советською окупацією.

Спільною метою всіх концепцій Міжмор'я було забезпечення незалежності й суверенітету країн регіону перед загрозами з боку Росії та Німеччини. Повернення до цієї ідеї відбулося після анексії Криму у 2014 році. Для України, яка не є членом Європейського Союзу, але бере активну участь у проєктах Ініціативи трьох морів, було створено спеціальний статус «партнера-учасника» [5].

Серед ключових інфраструктурних проєктів, які реалізуються в рамках Ініціативи трьох морів, варто виділити такі:

– **Автомостраль Via Carpathia:** транспортний коридор, що має стратегічне значення для з'єднання портового міста Клайпеда в Литві з Салоніками в Греції. Проєкт спрямований на створення нових можливостей для вантажних і пасажирських перевезень, сприяючи інтеграції регіону.

– **Балтико-адриатичний залізничний коридор:** ініціатива, що передбачає покращення залізничної інфраструктури та сполучення між країнами Центральної Європи, підвищуючи їхню транспортну доступність та економічну взаємодію.

– **Інфраструктура для зрідженого природного газу (LNG):** цей проєкт включає будівництво та розвиток LNG-терміналів у Польщі (Свіноуйсьце) та Хорватії (острів Крк). Він спрямований на забезпечення енергетичної безпеки країн регіону через диверсифікацію джерел постачання енергоносіїв.

– **Автомостраль Via Baltica:** масштабний інфраструктурний проєкт, який з'єднує Прагу (Чехія) з Гельсінкі (Фінляндія), формуючи ефективний транспортний зв'язок між центральними та північними регіонами Європи.

– **Залізничний коридор Rail Baltica:** ключовий залізничний проєкт, спрямований на інтеграцію транспортних мереж країн Балтії (Естонії, Латвії, Литви) до загальноєвропейської залізничної системи. Його реалізація сприяє економічному розвитку та взаємодії країн регіону з рештою Європи.

– **Вантажний коридор Amber Rail:** проєкт, метою якого є оптимізація вантажних перевезень між країнами, що входять до складу Ініціативи трьох морів, сприяючи підвищенню ефективності транспортування товарів.

Ці проєкти спрямовані на посилення регіональної інтеграції, забезпечення економічного зростання та покращення інфраструктурної взаємодії в межах Ініціативи трьох морів [3].

Україна має значний потенціал для внеску в розвиток Ініціативи трьох морів (3SI), пропонуючи практичні рішення у сфері енергетики, логістики та інфраструктури. Зокрема, одним із ключових напрямів є диверсифікація постачання енергоносіїв, у межах якої Україна вже бере участь у реалізації проєкту газового коридору «Північ-Південь», що спрямований на забезпечення енергетичної безпеки в регіоні.

У сфері транспортної логістики Україна є активним учасником проєкту 3SI Viking Train, який з'єднує порт Одеси з країнами Балтії, створюючи ефективний вантажний коридор між Чорним і Балтійським морями. Крім того, Україна висловила зацікавленість у приєднанні до транспортного коридору **Via Carpathia**, що має стратегічне значення для інтеграції західних, центральних регіонів України, а також Києва й Одеси до транспортної мережі Центральної та Східної Європи.

Україна також демонструє ефективність у багатосторонніх форматах співпраці, зокрема у рамках **Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону (ЄСДР)**. Із листопада 2021 року Україна стала першою країною поза межами ЄС, яка очолила цю макрорегіональну стратегію. Участь у ЄСДР сприяє реалізації спільних проєктів у сферах енергетики, розвитку інфраструктури та цифровізації – ключових напрямів, які мають високий пріоритет і для Ініціативи трьох морів [4].

Україна має вагомі перспективи для зміцнення співпраці з країнами Ініціативи трьох морів (3SI) у сфері енергетики. Згідно з аналізом Бартоша Беліщука, аналітика з енергетичних питань Польського інституту міжнародних відносин, країна здійснила низку важливих реформ у секторі природного газу. Серед ключових досягнень варто відзначити:

– **Розділення функцій транспортування та постачання газу;**

– **Підписання угод про інтерконектори з операторами сусідніх країн;**

- **Послуги транзиту на короткі відстані;**
- **Потенціал використання українських газосховищ.**

Ці зміни сприяють прозорості ринку та інтеграції України в енергетичний простір ЄС і ЗСІ. За словами Беліщука, вже зараз деякі компанії виявляють інтерес до використання українських газосховищ, що може забезпечити створення більш ліквідного та конкурентного регіонального ринку газу. Окрім того, амбіційна політика ЄС щодо розвитку відновлюваних джерел енергії відкриває нові можливості для співпраці в цій сфері.

Кршеван Антун Дуймович, старший науковий співробітник Інституту розвитку та міжнародних відносин (Хорватія), наголошує на важливій ролі України в регіональному контексті. Західна частина України має історичні, культурні та географічні зв'язки з країнами ЗСІ, що робить її природним партнером у цій ініціативі. Залучення України дозволить:

- **Збільшити геополітичну вагу ЗСІ**, адже спільно з Україною країни Ініціативи охоплюватимуть третину території ЄС і перевищуватимуть розміри Росії з демографічної точки зору;
- **Сприяти енергетичній незалежності регіону** через створення інтерконекторів, які зменшують залежність від імпорту російського газу;
- **Розвивати транспортну та цифрову інфраструктуру**, інтегруючи Україну в регіональні мережі.

На думку Дуймовича, Ініціатива трьох морів залишається неповною без України, яка володіє значним потенціалом для реалізації взаємовигідних проєктів.

Як зазначає Даніель Шеліговський, керівник програми «Східна Європа» Польського інституту міжнародних відносин, Україна здатна зробити важливий внесок у три основні напрями співпраці ЗСІ: транспорт, енергетику та цифрові технології.

1. Транспорт: Україна є важливою транзитною ланкою між Балтійським і Чорним морями. Найкоротший маршрут від польського Гданська до румунського порту Констанца проходить через Західну Україну.

2. Енергетика: українська газова інфраструктура, включно з потужними підземними сховищами газу, є цінним активом для інтеграції енергетичних ринків регіону.

3. Цифрові технології: розвинений ІТ-сектор України може сприяти створенню цифрових зв'язків у регіоні, стаючи привабливим партнером для країн ЗСІ [1].

Переваги для України від приєднання до Ініціативи трьох морів

Економічні переваги

1. Розширення ринків збуту. Інтеграція України до Тримор'я відкриває доступ до нових ринків країн Центрально-Східної Європи, спри-

яючи збільшенню експорту українських товарів і послуг.

2. Залучення інвестицій. Участь у проєктах ініціативи стимулюватиме притік іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, такі як транспорт, енергетика та цифровізація.

3. Покращення транспортної логістики. Інтеграція у транскордонні транспортні мережі зменшить витрати на перевезення та скоротить час доставки товарів, що підвищить конкурентоспроможність української економіки.

Енергетичні переваги

1. Диверсифікація енергопостачання. Участь у проєктах ЗСІ дозволить Україні знизити залежність від російського газу завдяки доступу до альтернативних джерел енергії, таких як термінали ЗПГ у Польщі та Хорватії.

2. Експорт електроенергії. Україна може стати постачальником електроенергії до ЄС, сприяючи підвищенню енергетичної безпеки регіону та створенню додаткових джерел доходів для державного бюджету.

Безпекові переваги

1. Посилення співпраці у сфері безпеки. Участь у Тримор'ї допоможе Україні активніше протидіяти геополітичним викликам, зокрема агресії з боку Росії, через спільні зусилля країн-учасниць.

2. Розвиток механізмів реагування. Спільні проєкти у сфері цивільної безпеки та кризового реагування зміцнять здатність України та її партнерів протистояти надзвичайним ситуаціям.

Соціальні переваги

1. Підвищення якості життя. Інвестиції в інфраструктуру та економічні реформи, пов'язані з інтеграцією до Тримор'я, сприятимуть зростанню доходів населення та розвитку регіонів.

2. Освітні та культурні можливості. Співпраця у межах ініціативи надасть нові можливості для навчання, обміну досвідом і професійного розвитку громадян України.

Приєднання України до Ініціативи трьох морів є стратегічним рішенням, яке сприятиме економічному розвитку, зміцненню безпеки та соціальному прогресу. Участь у ЗСІ дозволить реалізувати спільні проєкти у сфері інфраструктури, енергетики та цифровізації, поглиблюючи інтеграцію з Європейським Союзом і підвищуючи якість життя громадян України [3].

Загострення безпекової ситуації в Європі, спричинене агресією Росії, вимагає посилення стратегічної взаємодії між Україною та ЄС. Як держава, що опинилася на передовій боротьби з агресором, Україна прагне інтегруватися до загальноєвропейської системи безпеки. Співпраця охоплює ключові напрями, зокрема кібербезпеку, протидію тероризму та гібридним загрозам, модернізацію військової освіти, роз-

виток оборонної промисловості та енергетичну безпеку.

Кібербезпека: спільна стратегія для колективного захисту

Постійні кіберзагрози, що надходять з боку Росії, стимулюють Україну до поглиблення співпраці з ЄС через платформу CERT-EU. Це дозволяє зміцнювати кіберстійкість завдяки:

- обміну технологіями та залученню експертів;
- спільним навчанням і симуляціям для покращення готовності;
- розробці колективних підходів до попередження та реагування на загрози.

Інтеграція України в загальноєвропейську кібермережу зміцнює захист критично важливої інфраструктури та створює сталі механізми захисту.

Модернізація військової освіти: запровадження європейських стандартів

Україна активно адаптує систему військової освіти до європейських стандартів, що підвищує рівень підготовки кадрів. Серед ключових напрямів співпраці:

- програма обміну «Військовий Еразмус»;
- стажування українських військових у європейських академіях;
- спільні дослідницькі проекти у військовій сфері.

Ці ініціативи забезпечують інтеграцію української військової системи в європейську спільноту, зміцнюючи її позиції на міжнародному рівні.

Протидія тероризму та гібридним загрозам: спільні підходи

Досвід України у боротьбі з тероризмом і гібридними загрозами є важливим ресурсом для ЄС. Переваги співпраці включають:

- обмін розвідувальною інформацією;
- створення спільних аналітичних центрів;
- реалізацію програм протидії дезінформації.

Ці заходи сприяють ефективнішій боротьбі з терористичними проявами, пропагандою та захисту демократичних цінностей.

Розвиток оборонної промисловості: інтеграція у європейський ринок

Україна має значний потенціал у розвитку оборонних технологій і виробництва. Серед перспектив:

- участь у проектах PESCO;
- спільна розробка сучасних систем озброєння, безпілотників і космічних технологій;
- інтеграція в дослідницькі проекти для модернізації оборонного комплексу.

Це дозволяє Україні отримувати доступ до новітніх технологій і зміцнювати свою оборонну спроможність.

Енергетична безпека: основа стабільності

Поглиблення енергетичної співпраці з ЄС допомагає Україні знижувати залежність від російських ресурсів. Основні ініціативи включають:

– інтеграцію української енергосистеми з ENTSO-E;

– спільні проекти у сфері відновлюваних джерел енергії та енергоефективності;

– модернізацію газотранспортної інфраструктури для транзиту енергоресурсів.

Це забезпечує стабільність енергетичного ринку та підсилює позиції України як надійного партнера.

Посилення стратегічного партнерства України та ЄС у сфері безпеки є важливим кроком до стабілізації регіону. Інтеграція в європейські системи безпеки, модернізація ключових сфер і реалізація спільних проектів зміцнюють безпековий потенціал як України, так і Європи, створюючи нові можливості для подальшої інтеграції [2].

Висновки. Ініціатива трьох морів є потужною платформою для економічної інтеграції країн Центрально-Східної Європи, і Україна має значний потенціал для активної участі в її реалізації. Інфраструктурні проекти, такі як Via Carpathia, Rail Baltica та LNG-термінали, створюють можливості для розвитку транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури України, сприяючи її інтеграції до загальноєвропейського ринку.

Залучення до проектів 3SI дозволяє Україні не лише диверсифікувати постачання енергоносіїв та знизити залежність від російських ресурсів, а й розширити логістичні зв'язки, що є ключовим фактором для підвищення економічної конкурентоспроможності.

Інфраструктурні ініціативи також створюють передумови для залучення інвестицій у критично важливі сектори економіки, розбудови регіональної співпраці та посилення геополітичної ваги України в Центрально-Східній Європі.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на більш глибокий аналіз економічної та політичної складових участі України в Тримор'ї, розробку рекомендацій щодо адаптації національної інфраструктури до європейських стандартів і вивчення перспектив довгострокового партнерства у межах 3SI. Це сприятиме максимізації вигод від співпраці та закріпленню ролі України як надійного партнера регіону.

Література

1. Зеленюк Х. Ініціатива трьох морів: що це таке і де тут Україна. ТСН. 17 жовтня 2020. URL: <https://tsn.ua/politika/iniciativa-troh-moriv-scho-ce-take-i-de-tut-ukrayina-1647382.html> (дата звернення: 28.11.2024).

2. Інститут євроатлантичного співробітництва. Безпека Східного партнерства: які перспективи відкриті для України. Європейська правда. 5 березня 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/5/7120304/> (дата звернення: 28.11.2024).

3. Семенова І. «Наш зв'язок із вільним світом». Що таке Тримор'я і чому Україна прагне приєднатися

до цього об'єднання 12 країн ЄС. НВ. 21 червня 2022. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/trimor-ya-shcho-ce-ta-yaki-krajini-do-nogo-vhodyat-ukrajina-stala-partnerom-iniciativi-troh-moriv-50251323.html> (дата звернення: 28.11.2024).

4. Сливчук О. Тримор'я стає ближчим: що допоможе Україні в центральноевропейській ініціативі. Європейська правда. 25 січня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/01/25/7133066/> (дата звернення: 28.11.2024).

5. Тримор'я – значення сучасного Міжмор'я для України. 6 вересня 2023. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/trimor-ya-znachennya-suchasnogo-mizhmor-ya-dlya-ukrayini-wnZbH> (дата звернення: 28.11.2024).

Анотація

Сех Д. А. Інфраструктурні проекти Міжмор'я як інструмент економічної інтеграції України з Центрально-Східною Європою. – Стаття.

У статті здійснено комплексний аналіз інфраструктурних проектів Ініціативи трьох морів (Тримор'я) як важливого інструменту економічної інтеграції України з країнами Центрально-Східної Європи. Розглянуто історичні аспекти формування ідеї Тримор'я, починаючи з концепції Юзефа Пілсудського, та її сучасне відродження у відповідь на геополітичні виклики регіону. Висвітлено ключові напрями реалізації ініціативи, які охоплюють транспортну, енергетичну та цифрову інфраструктуру.

Особливу увагу приділено стратегічним проектам, таким як Via Carpathia, Rail Baltica, LNG-інфраструктура, Viking Train та інші. Вони сприяють інтеграції української транспортної системи до європейських мереж, зниженню енергетичної залежності від Росії, покращенню транзитних можливостей і створенню умов для залучення інвестицій у розвиток інфраструктури. Аналіз продемонстрував, що Україна може стати важливим учасником ініціативи завдяки своєму географічному розташуванню, потужній газотранспортній інфраструктурі, а також розвинутому ІТ-сектору.

У статті підкреслено економічні, енергетичні та безпекові переваги для України, які включають розширення ринків збуту, диверсифікацію джерел постачання енергоресурсів, посилення конкурентоспроможності на європейському ринку та зміцнення позицій країни як транзитного хабу між Балтійським і Чорним морями.

Результати дослідження містять практичні рекомендації щодо модернізації української інфраструктури відповідно до стандартів ЄС, поглиблення співпраці з країнами-членами Тримор'я та інтеграції в загальноєвропейські транспортні й енергетичні мережі. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом економічної доцільності участі України в

ініціативі, розробкою стратегій з адаптації інфраструктури та оцінкою політичних ризиків для її реалізації.

Ключові слова: Ініціатива трьох морів (3SI), інфраструктурні проекти, економічна інтеграція, Центрально-Східна Європа, транспортна інфраструктура, енергетична безпека, цифровізація, Via Carpathia, Rail Baltica, LNG-термінали, Viking Train, регіональна співпраця.

Summary

Sekh D. A. Infrastructure Projects of the Intermarium as a Tool for Ukraine's Economic Integration with Central and Eastern Europe. – Article.

The article provides a comprehensive analysis of the infrastructure projects under the Three Seas Initiative (3SI) as a significant tool for Ukraine's economic integration with Central and Eastern European countries. It examines the historical evolution of the Three Seas concept, originating with Jzef Piłsudski's vision, and its modern revival in response to geopolitical challenges in the region. The key areas of the initiative's implementation, including transportation, energy, and digital infrastructure, are thoroughly explored.

Special attention is paid to strategic projects such as Via Carpathia, Rail Baltica, LNG terminals, Viking Train, and others. These projects facilitate the integration of Ukraine's transportation system into European networks, reduce energy dependence on Russia, enhance transit capabilities, and create conditions for attracting investments into infrastructure development. The analysis highlights Ukraine's potential role as a crucial participant in the initiative due to its geographic location, robust gas transportation infrastructure, and advanced IT sector.

The article emphasizes Ukraine's economic, energy, and security benefits from participating in the 3SI. These include market expansion, diversification of energy resource supplies, improved competitiveness in the European market, and strengthening the country's position as a transit hub between the Baltic and Black Seas.

The study concludes with practical recommendations for modernizing Ukraine's infrastructure to meet EU standards, deepening cooperation with 3SI member states, and integrating into European transport and energy networks. Future research perspectives include evaluating the economic feasibility of Ukraine's participation in the initiative, developing strategies for infrastructure adaptation, and assessing political risks associated with its implementation.

Key words: Three Seas Initiative (3SI), Infrastructure projects, Economic integration, Central and Eastern Europe, Transport infrastructure, Energy security, Digitalization, Via Carpathia, Rail Baltica, LNG terminals, Viking Train, Regional cooperation.